

ความต้องการพัฒนาสมรรถนะทางเทคนิคในงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลใน จังหวัดบุรีรัมย์

อุษณีย์ อนุวรรตวรกุล

กองส่งเสริมงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาความรู้ในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ในจังหวัดบุรีรัมย์ตลอดจนศึกษาถึงระดับสมรรถนะทางเทคนิคในงานด้านนี้ที่เจ้าหน้าที่รายงานว่ามี และระดับสมรรถนะที่เจ้าหน้าที่คาดหวัง **วิธีการ:** การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ประชากรที่ศึกษา คือ เจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบหรือรับมอบหมายงานคุ้มครองผู้บริโภคใน รพ.สต. ทุกแห่ง (226 แห่ง) ในจังหวัดบุรีรัมย์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามซึ่งวัดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ ความรู้ในการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค ความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะทางเทคนิคของตนในการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค ตลอดจนระดับสมรรถนะที่ตัวอย่างคาดหวังอยากจะมี แบบสอบถามถูกส่งทางไปรษณีย์ไปสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพื่อกระจายให้ตัวอย่างตลอดจนการเก็บแบบสอบถามคืน **ผลการวิจัย:** ตัวอย่าง 186 รายตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ 82.3) ตัวอย่างยังมีความรู้ไม่เพียงพอเกี่ยวกับอาหารในเรื่องอุณหภูมิที่เหมาะสมในการเก็บนมพลาสเจอร์ไรส์ (ตอบถูกร้อยละ 53.2 ของตัวอย่าง) ปริมาณสารโพลาไรในน้ำมันทอดอาหาร (ตอบถูกร้อยละ 22.0 ของตัวอย่าง) และบทลงโทษของการผลิตหรือจำหน่ายอาหารที่ไม่บริสุทธิ์ (ตอบถูกร้อยละ 14.5 ของตัวอย่าง) สำหรับความรู้ด้านยาในประเด็นฉลากยามีตัวอย่างเพียงร้อยละ 52.7 ที่มีความรู้ถูกต้อง ความรู้ด้านเครื่องสำอาง 2 ประเด็นที่ตัวอย่างมีความรู้ต่ำกว่าร้อยละ 60 คือ การแสดงเลขจดแจ้งบนฉลากเครื่องสำอาง (ตอบถูกร้อยละ 57.0 ของตัวอย่าง) และตัวอย่างเพียงร้อยละ 8.1 ทราบว่า การโฆษณาเครื่องสำอางไม่ต้องขออนุญาตจาก อย. สำหรับความรู้ในการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภควัดที่เจ้าหน้าที่ตอบถูกน้อยกว่าร้อยละ 55 คือ การใช้ชุดทดสอบสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ตอบถูกร้อยละ 53.8) และการแสดงเครื่องหมาย อย. บนฉลากผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ร้อยละ 13.4) ตัวอย่างประเมินตนเองว่ามีสมรรถนะน้อยในเรื่องการดำเนินคดี (การยึด อายัด ผลิตภัณฑ์อาหารที่ผิดกฎหมาย และการประมวลหลักฐานเพื่อดำเนินคดี) และในเรื่องการดำเนินการตรวจสอบเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพ (การสุ่มเก็บตัวอย่างเพื่อส่งให้ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ และการตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพด้วยชุดทดสอบเบื้องต้น) ตัวอย่างรายงานว่าอยากมีสมรรถนะทั้งหมดที่สำรวจในระดับที่สูง (มากกว่า 4.0 จากคะแนนเต็ม 5) สมรรถนะที่ตัวอย่างต้องการให้พัฒนามากที่สุด (มีความแตกต่างมากระหว่างระดับสมรรถนะที่มีและที่ต้องการ) คือ สมรรถนะในการดำเนินคดีและในเรื่องการดำเนินการตรวจสอบเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพ (การสุ่มเก็บตัวอย่างเพื่อส่งให้ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ และการตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพด้วยชุดทดสอบเบื้องต้น) **สรุป :**เจ้าหน้าที่ในรพ.สต. ของจังหวัดบุรีรัมย์ ยังต้องการการพัฒนาสมรรถนะในงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ ดังนั้นจึงควรจัดหลักสูตรการอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่อไป

คำสำคัญ: สมรรถนะ การคุ้มครองผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์สุขภาพ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

รับต้นฉบับ: 14 พ.ค.2559, รับลงตีพิมพ์: 14 ต.ค.2559

ผู้ประสานงานบทความ: ษณีย์ อนุวรรตวรกุล กองส่งเสริมงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ถ.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 E-mail: kik@fda.moph.go.th

บทนำ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) เป็นด่านหน้าของกระทรวงสาธารณสุขในการให้บริการด้านสุขภาพเชิงรุกแก่ประชาชนในตำบล หมู่บ้าน และชุมชน โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเองและสามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพได้มาตรฐานอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ภารกิจของ รพ.สต. มี 5 ด้าน คือ การส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล การควบคุมป้องกันโรค การฟื้นฟู และการคุ้มครองผู้บริโภค (1) การศึกษาในอดีตพบว่า เจ้าหน้าที่รพ.สต. เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในงานดูแลสุขภาพของชุมชนด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในระดับปฐมภูมิ (2)

การศึกษาในอดีตมีข้อเสนอแนะว่าควรพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ของสถานอนามัยในด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องอาหารปลอดภัย (3) การดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพต้องใช้ทักษะเฉพาะด้านซึ่งเป็นเรื่องทางเทคนิคหรือสมรรถนะทางเทคนิค อันประกอบด้วยความรู้และทักษะเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ ได้แก่ อาหาร ยา เครื่องสำอาง เครื่องมือแพทย์ วัตถุอันตรายที่ใช้ในบ้านเรือน ยาเสพติด วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ตลอดจนความรู้ทั่วไป และทักษะของการดำเนินงานด้านนี้ (3) ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความต้องการพัฒนาสมรรถนะทางเทคนิคในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคของเจ้าหน้าที่ รพ.สต. เพื่อประโยชน์ต่อวางแผนการพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านนี้ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ประชากรที่ศึกษา คือ เจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบหรือรับมอบหมายงานคุ้มครองผู้บริโภคใน รพ.สต. ทุกแห่ง (226 แห่ง) ในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยเลือกจังหวัดบุรีรัมย์เป็นสถานที่ศึกษา เพราะเป็นหนึ่งในจังหวัดที่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้วิจัยในกรณีศึกษาตามงานการคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเป็นข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล

ส่วนที่สองเป็นคำถามวัดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอาหาร ยา เครื่องสำอาง วัตถุอันตราย และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ตลอดจนความรู้ในการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค นำมาจากคู่มือการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภคในหน่วยบริการปฐมภูมิ (รพ.สต.) ที่จัดทำโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์ (4) และคู่มือปฏิบัติงาน รพ.สต. ชุดบริโภคปลอดภัย คนไทยแข็งแรง (5) คำถามในส่วนนี้มีตัวเลือกสองตัว (ถูก/ผิด) (คำถามแสดงอยู่ในตารางที่ 1) คำถามส่วนที่สามถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อระดับสมรรถนะทางเทคนิค (ต่อไปจะเรียกว่า สมรรถนะ) ในการปฏิบัติงานด้านนี้ซึ่งเจ้าหน้าที่มีอยู่และที่คาดหวังอยากจะมี (คำถามแสดงอยู่ในตารางที่ 3) สมรรถนะทางเทคนิคในที่นี้หมายถึง ความสามารถในการทำงานใน 5 หมวดต่อไปนี้ หมวดที่ 1 การเพิ่มศักยภาพของประชาชนในเรื่องการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพ หมวดที่ 2 การดำเนินการตรวจสอบเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพ หมวดที่ 3 การให้ความรู้ผู้ผลิตและจำหน่าย หมวดที่ 4 การรายงานผลข้างเคียงที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพจากการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพต่างๆและหมวดที่ 5 การดำเนินคดี

คำถามในส่วนนี้พัฒนามาจากกิจกรรมที่ระบุในคู่มือปฏิบัติงานของ รพ.สต. ชุดบริโภคปลอดภัย คนไทยแข็งแรง ตัวเลือกของคำตอบมี 5 ระดับ จาก 1 (น้อยที่สุด) ถึง 5 (มากที่สุด) ก่อนนำเครื่องมือไปใช้จริง

แบบสอบถามถูกตรวจความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านในประเด็นความเหมาะสมและความชัดเจนของคำถาม หลังปรับแก้ตามคำแนะนำ ผู้วิจัยทดสอบแบบสอบถามกับเจ้าหน้าที่ รพ.สต. ที่รับผิดชอบงานคุ้มครองผู้บริโภคในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 คน ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามส่วนที่สองและสามมีค่า 0.93 และ 0.96 ตามลำดับ

การเก็บข้อมูลดำเนินการในช่วงธันวาคม 2558-มกราคม 2559 โดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังหัวหน้ากลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อกระจายไปยังทุก รพ.สต. และเก็บแบบสอบถามกลับคืนโดยเจ้าหน้าที่ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการสรุปข้อมูล

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป

แบบสอบถาม 186 จาก 226 ฉบับที่ส่งให้ ตัวอย่าง ถูกตอบกลับมาจากทุกอำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ คิดเป็นอัตราตอบกลับร้อยละ 82.3 ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิงร้อยละ 54.8 มีอายุเฉลี่ย 39.33 ± 10.92 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 85.5 อีกร้อยละ 9.1 จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 61.3 เป็นผู้ปฏิบัติงานใน รพ.สต. อีกร้อยละ 38.7 เป็นผู้อำนวยการ รพ.สต. ตัวอย่างมีระยะเวลาปฏิบัติงานราชการเฉลี่ย 16.6 ± 11.46 ปี มีประสบการณ์ทำงานคุ้มครองผู้บริโภค ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพเฉลี่ย 8.44 ± 8.57 ปี ตัวอย่างร้อยละ 89.8 เคยผ่านการอบรมความรู้ในงานคุ้มครองผู้บริโภค

ความรู้ในงานคุ้มครองผู้บริโภค

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนของผู้ที่ตอบคำถามได้ ถูกต้องในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค สำหรับความรู้ด้านอาหารวัดด้วยคำถาม 9 ข้อ ตัวอย่าง มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 87 ตอบถูกใน 5 ข้อ คือ “กาแฟ กินแล้วผอม” เป็นโฆษณาเกินจริง ลูกชิ้นและไส้กรอกมี บอแรกซ์มากกว่าอาหารอื่น สถานที่ผลิตอาหารที่บรรจุ ในภาชนะพร้อมจำหน่ายและไม่ได้จำหน่ายตรงต่อผู้บริโภค นั้นต้องผ่านเกณฑ์ primary GMP อาหารบางประเภท เช่น มันฝรั่งทอดหรือบรอกโคลีต้องมีฉลากโภชนาการแบบ จีดีเอ และการโฆษณาสรรพคุณอาหารต้องขออนุญาตจาก สำนักคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ประเด็นที่มี ผู้ตอบถูกน้อยกว่าร้อยละ 60 คือ อุณหภูมิที่เหมาะสมในการเก็บนมพลาสเจอร์ไรส์ (ตอบถูกร้อยละ 53.2 ของ ตัวอย่าง) ปริมาณสารโพลาไรในน้ำมันทอดอาหาร (ตอบ ถูกร้อยละ 22 ของตัวอย่าง) และบทลงโทษของการผลิต หรือจำหน่ายอาหารที่ไม่บริสุทธิ์ (ตอบถูกร้อยละ 14.5 ของ ตัวอย่าง) (ตารางที่ 1)

ความรู้ด้านยารัดด้วยคำถาม 3 ข้อ ตัวอย่าง มากกว่าร้อยละ 90 ทราบว่าร้านชำสามารถจำหน่ายยา ได้เฉพาะยาสามัญประจำบ้านและการโฆษณาขายยา ทุกประเภทต้องมีใบอนุญาตโฆษณา แต่มีเพียงร้อยละ 52.7 ที่มีความรู้ถูกต้องเรื่องฉลากยา (ตารางที่ 1)

ความรู้ด้านเครื่องสำอางวัดด้วยคำถาม 6 ข้อ ตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 88 ตอบถูกใน 3 ประเด็น คือ

เครื่องสำอางที่อ้างว่าขจัดสิวฝ้า-ทำให้หน้าขาวมักพบสาร ห้ามใช้ เครื่องสำอางต้องมีฉลากภาษาไทย และการ โฆษณาว่าคอลลาเจนในเครื่องสำอางสามารถซึมผ่าน ผิวหนังไปทดแทนคอลลาเจนตามธรรมชาติ เป็นสิ่งผิด กฎหมายส่วนประเด็นที่มีความรู้ต่ำกว่าร้อยละ 60 คือ การแสดงเลขจดแจ้งบนฉลากเครื่องสำอาง (ตอบถูกร้อยละ 57 ของตัวอย่าง) และตัวอย่างเพียงร้อยละ 8.1 ทราบว่า การโฆษณาเครื่องสำอางไม่ต้องขออนุญาตจาก อย. (ตารางที่ 1)

ความรู้ด้านเครื่องมือแพทย์วัดด้วยคำถาม 2 ข้อ ตัวอย่างร้อยละ 85.5 รู้ว่าถุงยางอนามัย บิ๊กอาย ถุงมือ แพทย์ จัดเป็นเครื่องมือแพทย์ตามกฎหมาย แต่มีเพียงร้อยละ 54.3 ที่รู้ว่าเก้าอี้นวดไฟฟ้า-อุปกรณ์แม่เหล็กเพื่อ สุขภาพจัดเป็นเครื่องมือแพทย์ด้วย (ตารางที่ 1) ความรู้ ด้านสารระเหย วัตถุอันตราย และวัตถุออกฤทธิ์ด้วย คำถาม 1 ข้อในแต่ละด้าน ซึ่งตัวอย่างร้อยละ 3.8, 88.2 และ 67.2 ตอบคำถามในผลิตภัณฑ์ทั้งสามถูกต้อง (ตาราง ที่ 1)

ส่วนความรู้ในการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค วัดด้วยคำถาม 7 ข้อ ตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 74 มีความรู้ ถูกต้องใน 5 ประเด็น คือ การส่งต่อผู้ที่ได้รับอันตรายจาก สมุนไพร สายต่วน อย.รับเรื่องตรวจสอบหรือร้องเรียน เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ ผู้มีหน้าที่เก็บข้อมูล ผู้ประกอบการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ วิธีการจัดการกับ บ้ายโฆษณาโอ้อวดเกินจริง และช่องทางที่ผู้บริโภค สามารถใช้ตรวจสอบว่าผลิตภัณฑ์สุขภาพได้รับอนุญาต ถูกต้องหรือไม่ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ตอบถูกน้อยกว่าร้อยละ 55 ในประเด็น ต่อไปนี้ การใช้ชุดทดสอบสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ตอบถูกร้อยละ 53.8) และการแสดงเครื่องหมาย อย. บน ฉลากผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ร้อยละ 13.4) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 2 แสดงระดับความรู้โดยรวมเกี่ยวกับ ผลิตภัณฑ์สุขภาพและการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค ของ เจ้าหน้าที่ รพ.สต. ในจังหวัดบุรีรัมย์ ตัวอย่างร้อยละ 79.03 มีความรู้โดยรวมระดับปานกลาง (ตอบคำถามถูก ร้อยละ 60-79 ของจำนวนข้อทั้งหมด) เมื่อพิจารณาความรู้ รายด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่รพ.สต. ร้อยละ 64.5 มีความรู้ ด้านอาหารระดับปานกลาง ร้อยละ 48.4 และ 44.6 มี ความรู้ด้านยาระดับมากและปานกลาง ตามลำดับ มี ความรู้ด้านเครื่องสำอางระดับมากร้อยละ 41.9 มีความรู้ ด้านเครื่องมือแพทย์ระดับมากและปานกลางร้อยละ 49.5

ตารางที่ 1.จำนวน (ร้อยละ) ของผู้ที่ตอบคำถามได้ถูกต้องในเรื่องความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพและการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค (n=186)

คำถาม (คำตอบที่ถือว่ามีความถูกต้อง)	จำนวนคน (ร้อยละ)
ความรู้ด้านอาหาร	
1. โฆษณาที่ประกาศสรรพคุณ “กาแฟกินแล้วผอม” เชื่อไม่ได้ อยู่ในประเภทกล่าวเกินจริง(ถูก)	98.4
2. ลูกชิ้นและไส้กรอกเป็นอาหารที่มีโอกาสตรวจพบสารบอแรกซ์มากกว่าอาหารชนิดอื่น(ถูก)	97.3
3. สถานที่ผลิตอาหารที่บรรจุในภาชนะพร้อมจำหน่าย และผู้ผลิตไม่ได้จำหน่ายตรงต่อผู้บริโภค สถานที่ผลิตนั้น ต้องผ่านเกณฑ์ primary GMP (ถูก)	94.6
4. มันฝรั่งทอดหรืออบกรอบ, ข้าวโพดคั่วทอดหรืออบกรอบ, ข้าวเกรียบหรืออาหารขบเคี้ยวชนิดพอง, ขนมปังกรอบ หรือแครกเกอร์ หรือบิสกิต และ เวเฟอร์สอดไส้ ต้องมีฉลากโภชนาการแบบจีดีเอ (GDA: Guideline Daily Amounts)(ถูก)	90.3
5. การโฆษณาสรรพคุณอาหารต้องขออนุญาตจากสำนักคณะกรรมการอาหารและยา (ถูก)	87.6
6. การเลือกซื้ออาหารไม่ควรคำนึงแค่ว่ามีเครื่องหมาย อย.หรือไม่ แต่ต้องอ่านข้อมูลที่ระบุอยู่บนฉลากเพื่อประโยชน์ในการใช้พิจารณาตัดสินใจเลือกซื้อ (ถูก)	61.3
7. อุณหภูมิที่เหมาะสมในการเก็บนมพลาสเจอร์ไรส์ คือ 15 องศาเซลเซียส (ผิด)	53.2
8. น้ำมันทอดอาหารที่ไม่เหมาะต่อการนำมาบริโภคจะมีค่าสารโพลาร์เกินร้อยละ 20 (ผิด)	22
9. การจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารหมดอายุ และผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพพบสิ่งที่น่าเป็น อันตรายต่อสุขภาพ หรือมีการปนเปื้อนวัตถุอันตราย จะเข้าข่ายเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 30,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ(ผิด)	14.5
ความรู้ด้านยา	
1. ร้านค้าร้านขายยาสามารถจำหน่ายยาได้เฉพาะยาสามัญประจำบ้าน (ถูก)	97.3
2. การโฆษณาขายยาทุกประเภทต้องมีใบอนุญาตโฆษณา(ถูก)	91.4
3. ผลิตภัณฑ์ยาจะมีเครื่องหมาย อย. บนฉลาก(ผิด)	52.7
ความรู้ด้านเครื่องสำอาง	
1. เครื่องสำอางที่อ้างว่าขจัดสิวฝ้า ทำให้หน้าขาวภายใน 3 วัน 7 วัน มักพบสารห้ามใช้ เช่น สารไฮโดรควิโนน กรดวิตามินเอ สารปรอทแอมโมเนียหรือสารประกอบปรอท (ถูก)	96.8
2. เครื่องสำอางบางรายการไม่จำเป็นต้องมีฉลากภาษาไทย(ผิด)	93
3. การโฆษณาว่าคอลลาเจนที่เป็นส่วนประกอบในเครื่องสำอางสามารถซึมผ่าน ผิวหนัง หรือเข้าไปทดแทนคอลลาเจนที่มีอยู่ในผิวตามธรรมชาติได้ เป็นการกล่าวอ้างที่เป็นเท็จ เกินจริง และเกินขอบข่ายของเครื่องสำอางตามกฎหมาย(ถูก)	88.7
4. มีผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ที่สามารถปรับเปลี่ยนสีผิวให้ขาวมากกว่าสีผิวเดิมตามธรรมชาติได้(ผิด)	73.1
5. เลขจดแจ้งบนฉลากเครื่องสำอางต้องมีเครื่องหมาย อย. แสดงที่ฉลาก (ผิด)	57
6. การโฆษณาเครื่องสำอางต้องได้รับใบอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา(ผิด)	8.1
ความรู้ด้านเครื่องมือแพทย์	
1. ถุงยางอนามัย บิ๊กอาย ถุงมือแพทย์ จัดเป็นเครื่องมือแพทย์ ตามพระราชบัญญัติเครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551 (ถูก)	85.5
2. แก้วอันทดไฟฟ้า อุปกรณ์แม่เหล็ก ที่ช่วยกระตุ้นการไหลเวียนของโลหิต ลดหรือบรรเทาอาการเจ็บปวด ไม่จัดเป็นเครื่องมือแพทย์(ผิด)	54.3

ตารางที่ 1.จำนวน (ร้อยละ) ของผู้ที่ตอบคำถามได้ถูกต้องในเรื่องความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพและการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค (n=186) (ต่อ)

คำถาม (คำตอบที่ถือว่ามีความรู้ถูกต้อง)	จำนวนคน (ร้อยละ)
ความรู้ด้านสารระเหย	
ทินเนอร์, สารล้างสี, สารล้างไขมัน, น้ำยาซักแห้ง, น้ำมันรถยนต์, กาว, น้ำยาลบคำผิด และน้ำยาปากกาเน้นข้อความ ทุกรายการจัดเป็นสารระเหย ตามพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2543)(ผิด)	3.8
ความรู้ด้านวัตถุอันตราย	
ยาจุดกันยุง น้ำยาล้างจาน จัดเป็นวัตถุอันตรายที่ใช้ในบ้านเรือนตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 (ถูก)	88.2
ความรู้ด้านวัตถุออกฤทธิ์	
ประชาชนที่มีความจำเป็นต้องใช้ยา alprazolam สามารถนำไปส่งยาจากแพทย์ไปซื้อที่ร้านขายยาได้ (ผิด)	67.2
ความรู้ในการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค	
1. หากพบผู้ป่วยที่มีหนังตาบวมหลังจากรับประทานสมุนไพรควรส่งต่อหรือแนะนำให้ผู้ป่วยไปโรงพยาบาลโดยเร็วที่สุด(ถูก)	97.3
2. หากต้องการแจ้งให้ตรวจสอบหรือร้องเรียนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพที่คาดว่าจะไม่ปลอดภัย สามารถแจ้งได้ที่สายด่วน อย. โทร 1556 (ถูก)	96.8
3. การเก็บข้อมูลสถานที่ผลิต จำหน่าย ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ร้านค้า รถเร่ ตลาดนัด ในชุมชนของท่าน เป็นหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา(ผิด)	86.6
4. เมื่อพบว่ามียาน้ำยาผลิตภัณฑ์สุขภาพติดป้ายโฆษณาโอ้อวดเกินจริง ควรแจ้งกับเจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (ถูก)	75.8
5. ช่องทางที่ผู้บริโภคจะตรวจสอบว่าผลิตภัณฑ์สุขภาพได้รับอนุญาตถูกต้องหรือไม่ มีเฉพาะเพียงหน้าเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา(ผิด)	74.7
6. ชุดทดสอบเบื้องต้นที่ใช้สำหรับตรวจหาความเป็นพิษของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หากตัวอย่างที่นำมาตรวจวิเคราะห์มีค่าความเป็นพิษต่ำ สีที่ได้จากการทดสอบก็จะมีสีเข้มขึ้น (ผิด)	53.8
7. ผลิตภัณฑ์สุขภาพทุกประเภทที่ผ่าน อย.แล้วจะแสดงเครื่องหมาย อย.บนฉลาก (ผิด)	13.4

และ 40.9 ตามลำดับ มีความรู้ด้านวัตถุออกฤทธิ์ระดับมาก ร้อยละ 67.2 มีความรู้ด้านวัตถุอันตรายระดับมากร้อยละ 88.2 มีความรู้ด้านสารระเหยระดับน้อย ร้อยละ 96.2 และมีความรู้พื้นฐานด้านการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคระดับมากและปานกลางร้อยละ 33.9 และ 58.1 ตามลำดับ

ความต้องการพัฒนาสมรรถนะ

ตารางที่ 3 แสดงระดับสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพที่เป็นอยู่และที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่ รพ.สต. ในจังหวัดบุรีรัมย์ ตัวอย่างรายงานที่ตนเองมีระดับสมรรถนะในทุก

เรื่องที่สำรวจอยู่ในระดับปานกลางถึงดี (คะแนนเฉลี่ย 3.20-3.80) ยกเว้นใน 4 ประเด็นต่อไปนี้ 1) การสุ่มเก็บตัวอย่างเพื่อส่งให้ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ตรวจวิเคราะห์ (คะแนนเฉลี่ย 2.89±1.07จากคะแนนเต็ม 5) 2) การตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพด้วยชุดทดสอบเบื้องต้น (คะแนนเฉลี่ย 3.12±1.02) 3) การยึดอายัด ผลิตภัณฑ์อาหารที่ผิดกฎหมาย (คะแนนเฉลี่ย 2.63±1.23) และ 4) การประมวลหลักฐานเพื่อดำเนินคดี (คะแนนเฉลี่ย 2.70±1.19)

จากตารางที่ 3 ตัวอย่างในการวิจัยคาดหวังว่าตนเองควรมีสมรรถนะระดับสูงในทั้ง 5 หมวดที่ปรากฏอยู่

ตารางที่ 2.ระดับความรู้โดยรวมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพและการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภค (n = 186)

ความรู้ด้าน	ค่าเฉลี่ย±SD ²	จำนวนคน (ร้อยละ) ที่ได้คะแนน		
		สูง ¹	ปานกลาง ¹	น้อย ¹
อาหาร (9 ข้อ)	6.19±1.16	10.2	64.5	25.4
ยา (3 ข้อ)	2.41±0.62	48.4	44.6	7.0
เครื่องสำอาง (6 ข้อ)	4.17±0.91	41.9	37.1	21.0
เครื่องมือแพทย์ (2 ข้อ)	1.08±0.70	49.5	40.9	9.7
วัตถุอันตราย (1 ข้อ)	0.88±0.32	88.2	0	11.8
สารระเหย (1 ข้อ)	0.04±0.19	3.8	0	96.2
วัตถุออกฤทธิ์ (1 ข้อ)	0.67±0.47	67.2	0	32.8
การดำเนินการฯ (7 ข้อ)	4.98±1.11	33.9	58.1	8.1
รวม (30ข้อ)	20.75±2.56	11.83	79.03	9.14

1: กลุ่มสูง ปานกลาง และน้อย คือ ตอบถูกมากกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนข้อในด้านนั้น ร้อยละ 60-79 ของจำนวนข้อในด้านนั้น และน้อยกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนข้อในด้านนั้น

2: คะแนนมีพิสัยจาก 0 ถึง จำนวนข้อ (เช่น คำถามมี 9 ข้อ คะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้ คือ 9)

ในตารางที่ 3 โดยระดับความคาดหวังอยู่ในช่วง 4.05-4.58 จากคะแนนเต็ม 5 เป็นที่น่าสังเกตว่า สมรรถนะที่ตัวอย่างคาดหวังน้อยที่สุด คือสมรรถนะเกี่ยวกับการดำเนินคดี การยึดอายัด ผลิตภัณฑ์อาหารที่ผิดกฎหมาย (คะแนนเฉลี่ย 4.06±1.00) และการประมวลหลักฐานเพื่อดำเนินคดี (คะแนนเฉลี่ย 4.05±1.01) แต่ระดับความคาดหวังดังกล่าวยังมากกว่า 4 ซึ่งจัดว่าอยู่ในระดับที่สูง

จากตารางที่ 3 ระดับสมรรถนะที่ตัวอย่างประเมินว่าตนเองมีนั้นต่ำกว่าระดับสมรรถนะที่ตัวอย่างต้องการมีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทั้ง 18 ประเด็นของทั้ง 5 หมวด ทั้งนี้ ระดับสมรรถนะที่ตัวอย่างมีนั้นต่ำกว่าระดับที่ตัวอย่างต้องการมากที่สุด ใน 4 ประเด็น คือ 1) การยึดอายัด ผลิตภัณฑ์อาหารที่ผิดกฎหมาย (ความแตกต่าง คือ 1.44±1.45) 2. การประมวลหลักฐานเพื่อดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 (ความแตกต่าง คือ 1.35±1.29) 3. การสุ่มเก็บตัวอย่างเพื่อส่งให้ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ตรวจวิเคราะห์ (ความแตกต่าง คือ 1.35±1.17) และ 4) การตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพด้วยชุดทดสอบ (ความแตกต่าง คือ 1.26±1.08) ประเด็นที่ถามส่วนใหญ่มีความแตกต่างของระดับสมรรถนะที่มีและที่คาดหวังอยู่ในช่วง 0.87-1.03 คะแนน ส่วนประเด็นที่สมรรถนะที่มีและที่คาดหวังมีค่าใกล้เคียงกันมากที่สุดมี 2 ประเด็น คือ 1) การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่

ผู้บริโภคในการเลือกซื้อเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพให้ปลอดภัยและเหมาะสม (ความแตกต่าง คือ 0.77±0.74) และ 2) การรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลที่สำคัญในพื้นที่ชุมชน(ความแตกต่าง คือ 0.74±0.83)

การอภิปรายและสรุปผล

เจ้าหน้าที่ของ รพสต. ในการวิจัยเป็นผู้ที่รับผิดชอบงานคุ้มครองผู้บริโภคและเคยผ่านการอบรมในเรื่องนี้ แต่ด้วยภารกิจในความรับผิดชอบที่หลากหลายและเนื้อหาของความรู้ในเรื่องนี้มีจำนวนมาก จึงทำให้ตัวอย่างมีความรู้บางด้านไม่เพียงพอ การวัดความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ทำให้ทราบถึงประเด็นที่พนักงานเจ้าหน้าที่ใน รพสต. ยังมีความรู้ไม่เพียงพอและควรได้รับการอบรมเพิ่มเติม ประเด็นดังกล่าว ได้แก่ 1) ความรู้ด้านอาหาร 4 ประเด็นซึ่งมีผู้ตอบถูกน้อยกว่าร้อยละ 60 คือ อุณหภูมิที่เหมาะสมในการเก็บนมพลาสเจอร์ไรส์ (ตอบถูกร้อยละ 53.2 ของตัวอย่าง) ปริมาณสารโพลาไรในน้ำมันทอดอาหาร (ตอบถูกร้อยละ 22 ของตัวอย่าง) และบทลงโทษของการผลิตหรือจำหน่ายอาหารที่ไม่มีบริสุทธ์ (ตอบถูกร้อยละ 14.5 ของตัวอย่าง) 2) ความรู้ด้านยาในประเด็นฉลากยาที่มีตัวอย่างเพียงร้อยละ 52.7 ที่มีความรู้ถูกต้อง 3) ความรู้ด้านเครื่องสำอาง 2 ประเด็นที่ตัวอย่างมีความรู้น้อยกว่าร้อยละ 60 คือ การแสดงเลขจดแจ้งบน

ตารางที่ 3. ระดับสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพที่เป็นอยู่และที่คาดหวัง (n=186)

คำถาม ¹	ระดับสมรรถนะ (ค่าเฉลี่ย±SD)			P
	ที่เป็นอยู่	ที่คาดหวัง	ความแตกต่าง	
หมวดที่ 1 การเพิ่มศักยภาพของประชาชนในเรื่องการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพ				
1. การเสริมสร้างศักยภาพประชาชนด้านความรู้ในการบริโภค และเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรม	3.48±0.82	4.45±0.70	0.97±0.94	<0.001
2. การร่วมกับเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคในการจัดทำแผนงานคุ้มครองผู้บริโภค และผลักดันให้เข้าสู่แผนสุขภาพชุมชน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ตลอดจนมีการสรุปทบทเรียนและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนงานคุ้มครองผู้บริโภคที่ดำเนินงานร่วมกับกลุ่ม 13 เครือข่าย เพื่อปรับปรุงและพัฒนางานให้ดีขึ้น	3.49±0.86	4.45±0.70	0.96±0.88	<0.001
3. การเพิ่มองค์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ต่างๆที่มีผลต่อสุขภาพให้กับเครือข่าย ในเรื่องการเลือกซื้อ เลือกบริโภคที่ถูกต้อง และขั้นตอนการติดตาม ตรวจสอบเฝ้าระวัง ตลอดจนการจัดการกับผลิตภัณฑ์ต่างๆ	3.60±0.78	4.50±0.68	0.90±0.87	<0.001
4. สร้างและขยายเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการ คุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพให้กับประชาชนในท้องถิ่น เช่น อสม. ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน เป็นต้น	3.70±0.79	4.58±0.62	0.87±0.86	<0.001
5. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน	3.65±0.69	4.51±0.68	0.87±0.74	<0.001
6. การให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่ผ่านหอกระจายข่าว วิทยุชุมชน การเคาะประตูบ้าน การใช้สื่อบุคคล เช่น อสม. อย.น้อย เป็นต้น และการใช้สื่อสิ่งพิมพ์	3.62±0.88	4.48±0.66	0.86±0.86	<0.001
7. การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้บริโภคในการเลือกซื้อเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพให้ปลอดภัยและเหมาะสม	3.76±0.76	4.53±0.64	0.77±0.74	<0.001
8. การรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลที่สำคัญในพื้นที่ชุมชน เช่น สถานที่จำหน่าย สถานที่ผลิต ร้านค้า รถเร่ ตลาดนัด ตลาดคลองถม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตรวจสอบ เฝ้าระวัง และพัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน	3.81±0.81	4.55±0.69	0.74±0.83	<0.001
คะแนนรวมรายหมวด	29.11±4.72	36.05±4.42	6.94±5.19	<0.001
หมวดที่ 2 การดำเนินการตรวจสอบเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพ				
1. การสุ่มเก็บตัวอย่างเพื่อส่งให้ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ ตรวจวิเคราะห์	2.89±1.07	4.25±0.89	1.35±1.17	<0.001
2. การตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพด้วยชุดทดสอบ เบื้องต้น (Test kit) เช่น ชุดทดสอบตรวจอาหารสด ชุดทดสอบตรวจน้ำมันทอดซ้ำ ชุดทดสอบตรวจหาสเตียรอยด์ ชุดทดสอบตรวจสารที่ห้ามใช้ในเครื่องสำอาง เป็นต้น	3.12±1.02	4.38±0.78	1.26±1.08	<0.001

ตารางที่ 3. ระดับสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพที่เป็นอยู่และที่คาดหวัง (n=186) (ต่อ)

คำถาม ¹	ระดับสมรรถนะ (ค่าเฉลี่ย±SD)			P
	ที่เป็นอยู่	ที่คาดหวัง	ความแตกต่าง	
3. การเฝ้าระวังการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มี ข้อความ บ่งบอกถึงการโอ้อวดเกินจริง และอาจเกิดอันตรายตามเคเบิล ทีวี วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ วารสาร แผ่นพับและโบรชัวร์	3.38±0.89	4.40±0.74	1.03±0.94	<0.001
4. การรับและจัดการเรื่องร้องเรียนด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ	3.42±1.03	4.32±0.90	0.90±0.91	<0.001
คะแนนรวมรายหมวด	12.81±3.10	17.35±2.69	4.54±3.43	<0.001
หมวดที่ 3 การให้ความรู้ผู้ผลิตและจำหน่าย				
1. การให้ความรู้กับผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สุขภาพ ให้เข้าใจ ถึง ผลิตภัณฑ์สุขภาพและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน บทลงโทษของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมาย	3.49±0.85	4.44±0.79	0.95±1.00	<0.001
2. การให้ความรู้กับผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพ ให้เข้าใจถึง ผลิตภัณฑ์สุขภาพและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน บทลงโทษของผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมาย	3.61±0.80	4.50±0.68	0.89±0.85	<0.001
คะแนนรวมรายหมวด	7.10±1.55	8.94±1.38	1.84±1.78	<0.001
หมวดที่ 4 การรายงานผลข้างเคียงที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพจากการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพต่าง ๆ				
1. การแจ้งให้ประชาชนในชุมชนทราบถึงผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความปลอดภัยและสุขภาพของ ประชาชนปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการ เกิดผลข้างเคียงด้วย	3.61±0.79	4.53±0.65	0.92±0.84	<0.001
2. การประเมินและรายงานผลข้างเคียงของผลิตภัณฑ์สุขภาพ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความปลอดภัยและสุขภาพของ ประชาชน ให้สำนักงานสาธารณสุข อำเภอ เพื่อส่งต่อไปยัง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	3.51±0.86	4.44±0.74	0.87±0.94	<0.001
คะแนนรวมรายหมวด	7.18±1.46	8.97±1.23	1.78±1.59	<0.001
หมวดที่ 5 การดำเนินคดี				
1. การยึดอายัด ผลิตภัณฑ์อาหารที่ผิดกฎหมาย	2.63±1.23	4.06±1.00	1.44±1.45	<0.001
2. การประมวลหลักฐานเพื่อดำเนินคดีตาม พระราชบัญญัติ อาหาร พ.ศ. 2522	2.70±1.19	4.05±1.01	1.35±1.29	<0.001
คะแนนรวมรายหมวด	5.33±2.28	8.12±1.96	2.78±2.62	<0.001

1: คำถามย่อยมีพิสัยจาก 1 (น้อยที่สุด) ถึง 5 (มากที่สุด) คะแนนรวมรายหมวดคือผลรวมของคำถามย่อยในแต่ละหมวด

ฉลากเครื่องสำอาง (ตอบถูกร้อยละ 57 ของตัวอย่าง) และ ตัวอย่างเพียงร้อยละ 8.1 ทราบว่า การโฆษณา เครื่องสำอางไม่ต้องขออนุญาตจาก ออย. 4) ความรู้ด้าน เครื่องมือแพทย์ โดยตัวอย่างร้อยละ 54.3 ที่รู้ว่าเก้าอี้นวด ไฟฟ้า-อุปกรณ์แม่เหล็กเพื่อสุขภาพจัดเป็นเครื่องมือแพทย์ ด้วย 5) ความรู้ด้านสารระเหยในประเด็นผลิตภัณฑ์ที่ จัดเป็นสารระเหยตามกฎหมาย (ตัวอย่างเพียงร้อยละ 3.8 ตอบถูก) 6) ความรู้ด้านวัตถุออกฤทธิ์ในประเด็นที่ว่า ร้านยาไม่สามารถขายยา alprazolam ได้ (ตัวอย่างร้อยละ 67.2 ตอบถูก) และ 7) ความรู้ในการปฏิบัติงานคุ้มครอง ผู้บริโภคหน้าที่เจ้าหน้าที่ตอบถูกน้อยกว่าร้อยละ 55 คือ การใช้ชุดทดสอบสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ตอบถูกร้อยละ 53.8) และการแสดงเครื่องหมาย ออย. บนฉลากผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ร้อยละ 13.4) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาในอดีตที่พบว่า เจ้าหน้าที่ของ รพ.สต. มีความรู้ในบางประเด็น ที่ยังต้องพัฒนาให้ดีขึ้น (2-3)

ตัวอย่างรายงานระบุว่า ตนเองมีระดับสมรรถนะดีถึง ปานกลางในเรื่องการเพิ่มศักยภาพของประชาชนในเรื่อง การบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพทำให้ความรู้ผู้ผลิตและ จำหน่ายและการรายงานผลข้างเคียงที่ก่อให้เกิดอันตราย ต่อสุขภาพจากการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพต่าง ๆ แต่ตัวอย่าง ประเมินตนเองว่ามีสมรรถนะน้อยในเรื่องการดำเนินคดี (การยึด อายัด ผลิตภัณฑ์อาหารที่ผิดกฎหมาย และการ ประมวลหลักฐานเพื่อดำเนินคดี) และในเรื่องการ ดำเนินการตรวจสอบเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพ (การสุ่ม เก็บตัวอย่างเพื่อส่งให้ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ และการ ตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพด้วยชุดทดสอบเบื้องต้น) ตัวอย่างรายงานว่ายากมีสมรรถนะทั้ง 5 หมวดในระดับ ที่สูง แต่สมรรถนะที่ยากได้น้อยที่สุด คือ สมรรถนะในการ ดำเนินคดี แต่ก็ยังถือว่า มีความต้องการในระดับที่สูง (มากกว่า 4.0 จากคะแนนเต็ม 5) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า งานดังกล่าวมีความเสี่ยงเนื่องจากก่อให้เกิดความขัดแย้ง กับผู้เสียผลประโยชน์หรือผู้ประกอบการที่ถูกดำเนินคดี อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ระดับของสมรรถนะที่ ตัวอย่างอยากมีนั้น มีค่าสูงกว่าระดับที่ตัวอย่างเชื่อว่า ตนเองมีในทุกหมวดของสมรรถนะ ความแตกต่างดังกล่าว บ่งชี้ถึงความต้องการการพัฒนา

สมรรถนะที่ตัวอย่างต้องการให้พัฒนามากที่สุด (มีความแตกต่างมากระหว่างระดับสมรรถนะที่มีและที่ ต้องการ) คือ สมรรถนะในการดำเนินคดีและในเรื่องการ

ดำเนินการตรวจสอบเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพ (การสุ่ม เก็บตัวอย่างเพื่อส่งให้ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ และการ ตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพด้วยชุดทดสอบเบื้องต้น) ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ตัวอย่างประเมินว่า ตนเองมีสมรรถนะนี้ น้อยสมรรถนะในกลุ่มนี้ใช้มากในการปฏิบัติงานเชิงลึก ที่ต้องฝึกฝน และอาศัยประสบการณ์ กลุ่มตัวอย่างยังไม่ ค้นเคยกับการปฏิบัติงานดังกล่าว และด้วยความเป็น พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอาหารพ.ศ. 2522 สมรรถนะดังกล่าวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการ ปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายไม่ใช่ คำตอบสุดท้ายของการดำเนินงานในพื้นที่เสมอไป และ การใช้ต้องเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ (6) ในขณะที่การ ส่งเสริมพัฒนา ให้ความรู้ และป้องกันการกระทำผิด ผิด น่าจะเกิดประโยชน์เช่นกันและไม่ก่อความเสี่ยงในการ ปฏิบัติงาน สมรรถนะนี้เป็นสิ่งตัวอย่างคาดหวังมากที่สุด

โดยสรุปเจ้าหน้าที่ รพ.สต. คาดหวังที่จะมี สมรรถนะที่สูงกว่าที่มีอยู่ในทุกกิจกรรมเพื่อให้การ ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายหน่วยงานส่วนกลางควรมี นโยบายในการพัฒนาสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครอง ผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพแก่เจ้าหน้าที่ รพ.สต. อย่าง ต่อเนื่องทุกปี โดยพัฒนาความรู้ จัดสรรงบประมาณการ พัฒนางาน กำหนดให้หน่วยงานภูมิภาคเป็นพี่เลี้ยงและ ติดตามรับฟังปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน และมีส่วน ร่วมในการแก้ไขปัญหาใน รพ.สต. รวมถึงการสร้างแรงจูงใจ ในการพัฒนาตนเองของเจ้าหน้าที่ ดังนั้นผลการศึกษาครั้ง นี้จะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงประเด็นความรู้ และสมรรถนะในการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้าน ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ซึ่งต้องพัฒนา และสามารถสร้าง หลักสูตรหรือกำหนดประเด็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับ ความต้องการของพื้นที่มากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการจัดการ ความรู้ด้านคุ้มครองผู้บริโภคของการศึกษาในวิทยาลัยการ คุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพ และได้รับทุน สนับสนุนจากแผนงานพัฒนาวิชาการและกลไกคุ้มครอง ผู้บริโภคด้านสุขภาพ (คคส.) คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การวิจัยสำเร็จได้ด้วย ความ อนุเคราะห์จากหัวหน้ากลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภค

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์ เจ้าหน้าที่
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ ที่
เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

เอกสารอ้างอิง

1. Bureau of Policy and Strategy, Office of Permanent Secretary of Ministry of Public Health. Handbook on the management in sub-district health promoting hospitals [online]. 2012 [cited Feb 9, 2016]. Available from: hph.moph.go.th/modules/Books/pdf/b1293010020.pdf.
2. Jaisa-ard R, Kanjanarach T. Needs for competency improvement in pharmacy service at a primary care level. *Isan Journal of Pharmaceutical Sciences* 2014; 10: 69-79.
3. Chomphookhao C. The roles of health officers in health promoting tambon hospitals at kalasin province. *Research and Development Health System Journal* 2012; 5: 98-107.
4. Division of Consumer Protection, Buiram Public Health Office. Handbook on consumer protection in primary care unit at sub-district health promoting hospitals. Buiram: Buiram Public Health Office; 2011.
5. Food and Drug Administration. Handbook for sub-district health promoting hospital on "Consume safely, Healthy Thais" [online]. 2010 [cited Feb 9, 2016]. Available from: elib.fda.moph.go.th/fulltext2/word/17057/1.pdf
6. Wihok E. Law enforcement of public health officers according to the psychotropic substances act B.E. 2518: a post marketing control [master thesis]. Nakhonpratum: Silpakorn University; 2013.

Needs for Development of Technical Competencies in Consumer Protection in Health Products among Officers of Sub-District Health Promoting Hospitals in Buriram

Usanee anuwatworakul

Rural and Local Consumer Health Products Promotion Protection Division, Food and Drug Administration

Abstract

Objective: To determine the knowledge on consumer protection in health products among the officers at sub-district health promoting hospitals (SDHPH) in Buriram, their self-perceived competency level and their expected competency level in this area. **Method:** The study was a cross sectional research. Study population was officers in charge of or those assigned as officers in charge of consumer protection in all 226 SDHPH in Buriram. Research instrument was questionnaire with the questions on basic knowledge regarding health products, consumer protection, self-perceived competency levels in consumer protection, and expected competency levels in this area. The questionnaires were mailed to those in provincial public health office who further forwarded the questionnaires to the subjects and collected them later. **Results:** One hundred and eighty six subjects (82.3%) completed the questionnaires. The subjects showed inadequate knowledge on food regarding appropriate temperature for storage of pasteurized milk (53.2% of subjects responded correctly), limit of polar compounds in repeatedly heat cooking oil (22.0% of subjects responded correctly) and legal penalty for producing or selling in-purified food (14.5% of subjects responded correctly). For knowledge on drug labels, 52.7% of subjects gave a correct answer. Two questions on cosmetics with less than 60% of subjects with a correct response were the display of registration number on the labels (57.0% of subjects with a right answer) and no legal requirement for prior approval of cosmetics advertising from FDA (8.1% of subjects with a right answer). Two issues on knowledge for working on consumer protection with less than 55% of subjects with a correct response were the use of test kit for pesticides (53.8% of subjects with a correct answer) and the display of FDA symbol on the labels of health products (13.4% of subjects with a correct answer). The subjects reported low levels of competency in litigation (seizure and distraintment of illegal food; collection of evidence for litigation) and the surveillance of health products (sampling of products and sending them to the Department of Medical Sciences; the examination of health products by test kits). The subjects expected to have a high level in all surveyed competency (more than 4 out of full score of 5). The competencies with the highest need for development (largest differences between perceived and expected competency levels) were those for litigation and surveillance of health products (sampling of products and sending them to the Department of Medical Sciences; the examination of health products by test kits). **Conclusion:** The officers in SDHPH of Buriram still need competency development on consumer protection in health products. Therefore, training program should be arranged in accordance of their need in order to improve the efficiency of working in this area.

Keywords: competency, consumer protection, health products, sub-district health promoting hospitals